

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Fajcsay János

Cí:

KÉPZŐMŰVÉSZETI SZEMLE

Forrás:

Chassar Kulturá

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

708

Idő:

1936.

Személy:

Helyszám:

Aba Novák Vilmos a megizmosodott új magyar festőművészetnek kétségtelenül egyik legtehetségesebb egyénisége. Nem hasonlítható össze senkivel. Egyedül, társtalanul megy ma már kitűzött útján, a maga nagy céljai megvalósítása felé. A meglepetésekhez szoktatott bennünket s amikor most a Fränkel Szalon-ban újabb munkáit kiállította, erre el is készültünk. Amióta megjárta Amerikát és ott öregbítette hírnevét, sokat dolgozott. Szolnokon és Erdélyben vázlatokat készített, adatot gyűjtött. Erdély különösen jót tett festészetének. Témaköre gazdagodott s ha nem hangzanék lehetetlenek — mert színei eddig is mintegy vulkánból törtek elő — majdnem azt merném mondani, palettája tündöklőbbé vált.

Amint elnézzük festményeit és megkíséreljük elemezni,

nehéz feladatra vállalkozunk. Művészete annyira varázslatos és összehatásával úgy leköt, hogy részleteinek megismerése — amiből szuggesztív képei létrejönnek — szinte lehetetlen. Pedig mennyire érdemes kohójába bepillantani! Művei a maga elé tűzött nagy célt szolgálják s amikor fest, nemcsak esztétikai izgalmat akar kelteni. Egyszer szociális háttérrel világít meg, máskor népeletet fedeztet fel, örömet, bánatot fest, hangulatot teremt úgy, amint azt alkotó kedve kívánja. Ami képen rajtavan, ami egy-egy képen történik, a mögött ott az ő akarata. Ezért hódítja meg a teret, ezért küzd le minden akadályt döbbenetes virtuozitással. Játékos ecsetjének nincs korlátja, rajzbeli tudása és formáló ereje semmiféle nehézség előtt meg nem torpan. Mint a jó szónok beszéd közben, képeivel meghódít, elragad, a maga érzéseit, a maga világát erőszakolja ránk. Aba Novák Vilmos nagy pazarló, aki két kézzel szórja kincseit; amiből több festő megélné, azt ő elkótyavetyéli. Például egész mellékesen olyan csendéleteket fest, amilyent mások külön képek számára tartogatnak. Elejtett, apró zsánerjeleneteivel számszámra népesíti be műveit s ezekre az apróságokra ügyet sem vet. Mással van elfoglalva, hiszen festői szempontból a legmerészebbre vállalkozik, keresi, kutatja a nehézségeket; feke-

tébe, szürkébe ágyazza izzó, ragyogó színeit, piros, sárga, kék, zöld színfoszlányait. Amire mások olyan nagyon büszkék, hiszen ez érzelmessé teszi festményeiket, a mindent megolvasztó, elnyelő tónusra fittyet hány. Aba Novák Vilmos nem mások által előírt szabályok szerint fest. Ő, ha kell, romantikus, máskor sejtelmes, egyszer ideális, máskor szélsőségesen realista, búskomor vagy humoros, de a maga módján. Az álszentimentalizmus, hazugság, affektáltság hiányzik alkotásairól. Közvetlen, természetes, emberi akar lenni és az is, mert minden elementáris ereje, gigantikus volta mellett képein melegen érző szívét tárja elénk. Művészete maga az élet. Aki egyszer látta képének csak egy kis részecskéjét, sohasem szabadul hatása alól. „Tiszai komp”-ja a magyarság szímboluma lehetne a rázsfolt emberekkel, a sötét, bizonytalan vízen, amelyet fekete éj borít be. A „Szolnoki lacikonyha” ezer színével, ezer epizódjával, rengeteg figurájával, szomorú és vidám részletével, örömmünk és bánatunk. A „Zsögödi csángók”-nál, amint ott ülnek és bámolnak a semmibe, ott a szegénység s azok, akik „Hazafelé” mennek, vajjon mikor érnek talán az emberi pályafutást jelképező végtelen út végére? Sötét erdei, fehér ége, kaleidoszkóp színei, egykedvűen legelésző, ballagó tehenei, rőfögő disznai, részeg és józan alakjai mind milyen csodálatos panoptikum! A költészet bőségszaruját nyitja meg számunkra.

Aba Novák Vilmos, mint a festők közül nem sokan — túlzás nélkül mondhatjuk — túlnőtt kicsiny országunk határain.

A Képzőművészek Új Társasága válságos évei után, úgy látszik, rendbehozta szénáját s a belső vizsályt megszüntetve, sok rossz kiállítás után, a Nemzeti Szalonban végre jót rendezett. Most nagygyúí is szerepelnek s ez már egymaga is nívót jelent. De legyünk tárgyilagosak s fűzzük hozzá, hogy Szönyit, Egryt, Bernáthot leszámítva is magas szinten mozog a bemutató. Egyik-másik fiatal művész egyenesen meglepetés volt számunkra. Hincz Gyula, aki e kiállítás egyik legjobb szereplője, kitűnik három vásznával, amelyekre sejtelmes fényű, ragyogó színvizióit festette s a benne bizakodók hitét váltotta valóra. Poétikus tájképe, melyet a Szépművészeti Múzeum

vásárolt meg (Fehér-út) szinkultúráját, komponáló képességét és pompás tónusérzékét bizonyítja. Bor Pál két képén atmoszférikus megoldásokkal próbálkozik. Patkó Károly merész, nappal szemben festett tája (Borpincék), világos színekre való építése legjobb képességeit nyilvánítja. Diener Dénes Rezső három festménye franciás impresszió, de olyan bravúrral megfestve, amelyet magyar piktúrában az utóbbi időben keveset látunk. Nedves, harmatos tájképe és kisebb, virágos csendélete kitűnő, harmónikus színek kompozíció. Dési Huber István szomorú alaphangja, komolysága, amelyet színnel is alátámaszt, megkapja lelkünket. Gadányi Jenő nagy újítónak képzelte magát, pedig csak divatjamult furcsaságokat pingál. Fantasztikus gilisztákat fest, vásznait riktó színekkel önti le s csinálmányait, mint képeket akarja ránkerőszakolni. Kádár Béla tehetséges festő, de valljuk meg, sematikusan laposra préselt figurái már

a könyökünkön nőnek ki. Kelemen Emil szakállas férfifeje olyan szép, mint egy Rippl-Rónai kép. Márffy Ödön művészetének kulcsa koloritjában van (Önarckép, Balkonon). Színei fojtottak, mesterkéltek, majdnem dekadensek. Előadasmódja szelletes, elbájoló. Nagy István tájai erőteljesek, feketeségeit vésővel veri agyunkba (Fák, Erdélyi dombok). Pajzs Göbel Jenő mindent, ami körülötte van, mesevilággá alakít. Szentendrei tája is operencián túlinak tűnik. Novotny Emil kis képecskéje, amely gyermekfejet ábrázol, talán életének legszebb alkotása. Szobotka Imre csendes élményeiről ad számot. Most bemutatott vásznain egész az intimitásig jutott el (Völgy, Hazatérés).

A festők mellett a képfaragók sem szerepeltek a KUT bemutatón rosszul. Mikus Sándor feje arcmás, de nem a megszokott értelemben véve. A hasonlóságon túl is sok mindent mintázott erre a portréra a fiatal művész. Dózsa Farkas András táncoló figurája csupa könnyed mozgás. Stilizált alakjának körvonala különösen szép. Csorba Géza gyermektanulmányai pompás fiziognómiai megfigyelések. „Hún ijásza” heroikus és a megtettesült nyugalom.

Az Ernst múzeum két csoportkiállításáról is be kell számolnunk. Az egyiken öt festő és egy szobrász szerepelt. Basch Andor képei rutinnal készültek. A kisujjában van az impresszionizmus receptje s mint valami bűvész, aki cilinderből tojást, tyúkot, nyulat varázsol elő, úgy rázza ki ő a képeket. Azonban ezek az „ad hoc” készült festmények bizony üresek. A közönség régen ismeri a trükköket s az effajta naturalizmus még a leghiszékenyebbek előtt is gyanús. Domanovszky Endre képei ízlésesek. Kontuly Béla neoklasszicista. Színei csengők, pozitív formákat keres. Elrendezései jók, tájai ridegek. Arcképein a test és lélek kifejezéséig jutott. A Szűz Mária életét apró jelenetekre bontó képén finom szfumátóját csodáltuk. Ijász Imre vízfestményei jól kivitelezett munkák, már első bemutatkozásán is komoly sikert hoztak számára. Vadász Endre műtyűrkéi, apró, játékos rajzocskái vidámak, mulattatók. Halmagyi István szobrai jó felkészültségről, komoly plasztikai érzéséről tanúskodnak. Formai elképzelése egyszerű. Erő (Ösmagyar), szeretetteljes elmélyedés (Lányfej, Gondolkozó, Nevető lány feje) nyilvánul meg munkáin.

A következő csoport két szereplője: Barcsay Jenő festő és Vilt Tibor szobrász komoly sikert arattak. A festő szűkszavú, keménykötésű művész, aki azzal követett el hibát, hogy túlsok képét (65 darab) mutatta be. Nekünk kevesebb alkotása többet mondott volna. Nem előd nélküli, a francia festészet hatása alatt áll. Egyszerű témákat keres. Monumentalitást, néha kolossalitást igyekszik létrehozni. Képei egy-két színre épülnek és erős, majdnem durva kontúr zárja a határokat. A végletekig felfokozza benyomásait. Barcsay külön világot gondolt el, lehet, hogy megépíti magának.

Vilt Tibor szobrászata lépésről-lépésre tisztul. Könnyed, friss mintázása, kitűnő megfigyelései, pszichológiai belelátásai egyenesen portrészobrásszá predesztinálják (Női arcmás, Charley). Egyéb művein az absztrakt és érzékeltető közötti egyensúly létrehozására törekszik (Háború után, Gyötrődés, Gondolkozó, Gond, Tűnődő). Nemcsak az ő, de a mi számunkra is izgalmas az a törekvése, hogy lelkiállapotot plasztikai eszközökkel akar kifejezni. Komoly szobrászi problémák felvetése Viltet a jövő magyar szobrászat reménységévé teszi.

Dr. Jajczay János